

mgr Anna Kosiorek

Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Aleksandra Kamińskiego w Guzowie

Czas wolny dzieci w młodszym wieku szkolnym

XXI wiek to okres, w którym nastąpił gwałtowny rozwój techniki. Komputer z dostępem do Internetu jest niemal w każdym domu. Dzisiaj środki audiowizualne stają się dla dziecka pierwszą inspiracją na spędzanie czasu wolnego. Czytanie książek, gry zespołowe, rozmowy w gronie rodzinnym to zajęcia odchodzące w przeszłość. Spora ilość czasu wolnego, jakim dysponuje dziecko w młodszym wieku szkolnym, przyczynia się do tego, że bywają takie momenty w jego życiu, kiedy nie ma co ze sobą robić. Ogarnia go nuda. Przychodzą dziecku do głowy różne, często niebezpieczne dla zdrowia i życia pomysły na spędzanie czasu wolnego. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat kształtować nawyki i wzory prawidłowego gospodarowania i spędzania czasu wolnego¹.

Za pierwszą i podstawową definicję czasu wolnego uznaje się przyjętą na międzynarodowej konferencji UNESCO w 1957 roku myśl francuskiego socjologa i teoretyka pedagogiki czasu wolnego J. Dumazediera. Uważał on, że jest to ten czas, który jednostka może przeznaczać na zajęcia z własnej, nienarzuconej przez nikogo inicjatywy. Po wypełnieniu obowiązków zawodowych, szkolnych i rodzinnych, człowiek powinien przeznaczać go na: rozrywkę, wypoczynek, rozwijanie wiadomości, bezinteresowne kształcenie się i udział w zajęciach mających społeczny charakter². Autor to ujęcie czasu wolnego kieruje głównie do osób pracujących.

Ryszard Wroczyński za czas wolny uważa „ czas wykorzystywany na zajęcia, w których każdy może uczestniczyć dobrowolnie – poza koniecznymi i obowiązkowymi zajęciami (...) dla wypoczynku, rozrywki czy rozwoju swojej osobowości”³.

Pod pojęciem czas wolny ucznia Tadeusz Wujek rozumie czas „ czas, który pozostaje mu po zaspokojeniu potrzeb organizmu, wypełnieniu obowiązków szkolnych i domowych, w którym może on wykonywać czynności według swego upodobania, związane z wypoczynkiem, rozrywką i zaspokojeniem własnych zainteresowań”⁴.

Określając czas wolny dzieci szczególną uwagę skupia się na jego typach. Mówi się o czasie wolnym krótkim- obejmującym powszechny dzień, w którym dziecko

¹ B. Jodłowska., Pedagogika czasu wonnego – utopia czy konieczność, [w:] B. Jodłowska (red.), Dziecko w kręgu wychowania, Kraków 2002, s. 233-242.

² K. Denek., Pedagogiczne aspekty czasu wolnego, „Lider”2006, nr 12, s. 8-9.

³ P. Inerowicz., Rola pozalekcyjnych zajęć sportowo – rekreacyjno- turystycznych w zagospodarowaniu czasu wolnego uczniów, „Lider” 2000, nr 9, s. 24.

⁴ S. Słupik., Czas wolny dzieci i młodzieży, „Polityka Społeczna” 2004, nr 9, s. 63.

uczęszcza do szkoły, w godzinach popołudniowych przeznaczają go na swoje zajęcia, które nie mają związku z obowiązkami szkolnymi i domowymi. Uwzględnia się także czas wolny średni – przypadający na weekendy, przerwy międzyświąteczne i inne dni wolne od zajęć w szkole. Szczególnego znaczenia nabiera czas wolny długi, czyli okres ferii zimowych i wakacji letnich⁵.

Narzuta się stwierdzeni, że czas wolny dziecka to czas, który pozostaje mu po powrocie ze szkoły, odrobieniu lekcji i wypełnieniu swoich obowiązków. Najczęściej kojarzy się z „łabą”, przyjemnościami, zabawą, odpoczynkiem biernym⁶. To „czas bez obowiązków, przeznaczony na zajęcia dowolne”⁷. Zajmuje sporą część dnia, dlatego tak istotne jest jego prawidłowe zagospodarowanie.

W życiu człowieka czas wolny spełnia wiele funkcji, gdyż zróżnicowane są sposoby jego zróżnicowania i wykorzystywania. Nie da się wymienić wszystkich funkcji, jakie spełnia czas wolny. Każdy człowiek w swoim czasie wolnym realizuje potrzebę odnowy, udziału w rozrywce i zabawie, uczestnictwa w kulturze, a także otrzymywania i wymiany informacji oraz potrzebę refleksji i kontemplacji. Są one niezbędne do prawidłowego funkcjonowania jednostki. Świadoma i planowa realizacja wyżej wymienionego zestawu indywidualnych potrzeb będzie jedynie wtedy możliwa, kiedy jednostka zrozumie istotę swojego czasu wolnego⁸.

M. Winiarski wymienił kilka funkcji czasu wolnego, a mianowicie: funkcję kreatywną, rekreacyjną, kształcącą, opiekuńczą, integracyjną oraz środowiskową. Kreatywna funkcja polega na zaspokojeniu potrzeby samorealizacji jednostki, rozwijaniu przez nią zainteresowań, umiejętności, talentów i uzdolnień, jak również możliwości kierowania własnym rozwojem. Na funkcję rekreacyjną składa się organizowanie wypoczynku, zabawy i rozrywki. Kształcąca funkcja czasu wolnego rozumiana jest jako rozwijanie zainteresowań nauką i techniką. Polega ona na kształtowaniu postaw naukowo – badawczych. Funkcja opiekuńcza realizowana jest poprzez tworzenie warunków niezbędnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb dzieci, wykluczeniu czynników, które zagrażają zdrowiu i zaburzają ich rozwój oraz wyrównywanie braków rozwojowych. Integracyjna funkcja ma zbliżyć ludzi zamieszkujących to samo osiedle, miasto, dzielnicę i wieś. Duży nacisk kładzie się na nawiązywanie więzi interpersonalnych w sferze duchowej i moralnej. Wynika ona z nieustannie narastających patologii społecznych, anonimowości życia w środowisku wiejskim oraz na skutek duchowego i społecznego osamotnienia ludzi.

⁵ S. Toczek – Werner., Czas wolny ucznia- nowe wyzwania dla działalności edukacyjnej w szkole, „Wychowanie na co Dzień” 2007, nr 7-8, s. 7.

⁶ B. Jodłowska., Pedagogika czasu wolnego – utopia czy konieczność, [w:] B. Jodłowska (red.), Dziecko w kręgu wychowania, Kraków 2002, s. 234.

⁷ J. Pięta., Pedagogika czasu wolnego, Warszawa 2008, s. 11.

⁸ S. Słupik., Czas wolny dzieci i młodzieży, „Polityka Społeczna” 2004, nr 9, s. 63.

Zadaniem środowiskowej funkcji czasu wolnego jest motywowanie do podejmowania działalności opiekuńczo – wychowawczej i kulturowo - oświatowej⁹.

Z wyżej wymienionych funkcji wynikają role, jakie spełnia czas wolny. Przedstawione są one w kilku aspektach. Pierwszy to aspekt socjologiczno – ekonomiczny. Zajęcia organizowane w czasie wolnym umożliwiają nawiązywanie kontaktów i przeżyć społecznych. Dziecko przejawia potrzebę zabawy, przebywania z innymi dziećmi. W grupie czuje się raźniej, swoje osiągnięcia porównuje z sukcesami innych dzieci. Działania dziecka podczas pracy zespołowej przyczyniają się do tego, że robi ono wszystko, aby być na równi z rówieśnikami. Wtedy pojawia się radość, uśmiech na twarzy, a także zadowolenie z własnych osiągnięć. Dla dziecka w młodszym wieku szkolnym ważną rolę spełnia odpoczynek. Istotna jest przy tym ilość czasu wolnego, jaką dysponuje dziecko oraz sposób jego zagospodarowania. Na pewno nie powinno spędzać go w samotności, gdyż zmniejsza się poziom uspołecznienia dziecka. Kolejnym aspektem czasu wolnego jest aspekt psychologiczno – pedagogiczny, w którym czas wolny rozumiany jest jako wartość dostarczająca dziecku przeżyć, emocji i wrażeń. Dziecko nie tylko rozwija swoje zainteresowania, pobudza wyobraźnię, ale również uwrażliwia na piękno i nowość. Zajmuje się tym, co wzbudza jego ciekawość, czym się interesuje. Podczas zajęć wykonywanych w czasie wolnym ujawniają się ukryte talenty. Praca w grupie rówieśniczej, w której panuje miła i przyjazna atmosfera sprawia, że dzieci uczą się nie tylko gry i zabawy, ale także porządku i zdyscyplinowania. Czas wolny stanowi element samowychowania i samorozwoju, ponieważ dziecko dąży do podnoszenia i doskonalenia swoich umiejętności. Trzeci aspekt nosi nazwę higieniczno – zdrowotny. Czas wolny chroni młody organizm przed obciążeniami nauką¹⁰.

W przypadku ucznia niewątpliwie najważniejszymi funkcjami czasu wolnego jest funkcja odpoczynku i rekreacji, zabawy i rozrywki oraz funkcja zbiorowego spędzania czasu wolnego.

Formy spędzania czasu wolnego to czynności, które mają doprowadzić organizm do odpoczynku fizycznego i psychicznego po pracy i nauce w szkole. Mając na uwadze wychowanie i przygotowanie dzieci do spędzania czasu wolnego trzeba uwzględnić klasyfikację rodzajów aktywności. Na tę klasyfikację składa się; rekreacja ruchowa i sport, turystyka poznawcza, czynne uczestnictwo w imprezach artystycznych oraz amatorstwo artystyczne, recepcja środków masowego przekazu, a także wszelkie formy aktywności intelektualnej, zajęcia techniczne, warsztatowe i konstrukcyjne, aktywność społeczna i towarzyska oraz inne formy aktywności¹¹.

⁹ K. Denek., Pedagogiczne aspekty czasu wolnego, „Lider” 2006, nr 12, s. 12.

¹⁰ M. Kwilecka., Czas wolny dzieci i młodzieży, [w:] M. Kwilecka (red.), Bezpośrednie funkcje rekreacji, Warszawa 2006, s. 77-80.

¹¹ J. Izdebska., Czas wolny dzieci miejskich i wiejskich, [w:] K. Przeclawski (red.), Czas wolny dzieci i młodzieży w Polsce, Warszawa 1979, s. 24.

T. Wujek formy spędzania czasu wolnego podzielił na kilka grup. Wyróżnił: zabawy i gry ruchowe, czyli sport, turystyka, amatorstwo artystyczne i udział w imprezach, środki masowej komunikacji, zajęcia techniczne, aktywność społeczna i towarzyska oraz zajęcia w grupach rówieśniczych¹². Wiele jest form spędzania czasu wolnego. Mają one kształtować osobowość każdego człowieka. Pełnią ważną rolę w rozwoju, dlatego tak istotne jest, aby już od najmłodszych lat do spędzania czasu wolnego w ciekawy i pożyteczny sposób. Dzięki temu rodzą się nowe zainteresowania, wzrasta aktywność, wrażliwość na sztukę, rozwija się współpraca i odpowiedzialność, a przede wszystkim zamiłowanie do nauki. Wybór właściwych form wypoczynku nie tylko pozytywnie oddziałuje na zdrowie, ale również uodparnia człowieka na problemy życia codziennego.

Człowiek nie rodzi się z umiejętnością spędzania czasu wolnego. Jak słusznie podkreśla Arystoteles „do zażywania spoczynku trzeba się nie jednego nauczyć i być do tego wychowanym, przy czym to wychowanie i nauki są same w sobie celem, podczas gdy, to czego uczymy się dla wykonania pracy, jest koniecznym środkiem do celu”¹³. To szczególne zadanie, jakim jest wychowanie do czasu wolnego, spoczywa na pierwszym i podstawowym środowisku wychowawczym, jakim jest rodzina. W rodzinie dziecko styka się bezpośrednio z konkretnymi wzorcami spędzania czasu wolnego¹⁴. Jakość i sposób spędzania czasu wolnego w gronie rodzinnym uzależniony jest od: poziomu wykształcenia rodziców, warunków materialnych rodziny, wyposażenia gospodarstwa domowego, pochodzenia społecznego rodziców, ich wiedzy na temat potrzeb dzieci z zakresu czasu wolnego oraz sposobów i form spędzania czasu wolnego przez rodziców, a także od ukształtowanych przez dom rodzinny wzorów i potrzeb¹⁵.

Drugim bardzo ważnym środowiskiem przygotowującym młode pokolenie do organizacji i spędzania czasu wolnego jest szkoła. Zapracowani rodzice, niekiedy trudna sytuacja w domu, powoduje, że dziecko chciałoby jak najdłużej pozostać w szkole. Po okiem wykształconej i wykwalifikowanej kadry pedagogicznej może odrobić lekcje, przeczytać książkę lub wziąć udział w zajęciach kół zainteresowań¹⁶. Poprzez pomyślną organizację i prawidłowy rozwój aktywności pozalekcyjnej, szkoła niekiedy staje się dla ucznia drugim domem, gmachem i społecznością do której będzie chętnie uczęszczał¹⁷. Działalność szkoły i instytucji pozalekcyjnych pełni ważną rolę w prawidłowym organizowaniu czasu wolnego

¹² T. Wujek., *Praca domowa i czynny wypoczynek ucznia*, Warszawa 1969, s. 34.

¹³ B. Jodłowska., *Pedagogika czasu wolnego – utopia czy konieczność*, {w:] B. Jodłowska (red.), *Dziecko w kręgu wychowania*, Kraków 2002, s. 233-242.

¹⁴ S. Taboń., *Wpływ rodziny na wykorzystanie czasu wolnego*, „*Życie Szkoły*” 2002 Nr 3, s. 150- 152.

¹⁵ E. Czanota., *Rodzina a czas wolny dzieci i młodzieży*, {w:] K. Przeclawski (red.), *Czas wolny dzieci i młodzieży w Polsce*, Warszawa 1978, s. 189-190.

¹⁶ E. Jatulewicz., *Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży*, „*Dyrektor Szkoły*” 2008, nr 4, s. 20.

¹⁷ A. Kamiński., *Funkcje pedagogiki społecznej*, Warszawa 1980, s. 334.

dziecka. W powiązaniu z domem rodzinnym mają wpływ na to, co jest ciekawe, przyjemne, a przede wszystkim pożyteczne dziecko będzie spędzać swój czas wolny.

Czas wolny to ważny element życia człowieka. Dzieci są dla rodziców największym i najcenniejszym skarbem. Rodzice robią dla nich niemalże wszystko. W dzisiejszych trudnych czasach, dorośli, aby zapewnić rodzinie podstawowe środki do życia, ciężko i długo pracują. Niewątpliwie sporą część dni spędzają poza domem. Z tej sytuacji, wynika, że rodzice niekiedy tylko częściowo wiedzą, co ich dziecko robi w czasie wolnym. Mimo wszystko zdaniem rodziców i nauczycieli jest już od najmłodszych lat zachęcać do aktywnego spędzania czasu wolnego.

BIBLIOGRAFIA

1. Pozycje zwarte

1. Jodłowska. B., Pedagogika czasu wonnego – utopia czy konieczność, [w:] B. Jodłowska (red.), Dziecko w kręgu wychowania, Kraków 2002.
2. S. Toczek – Werner., Czas wolny ucznia- nowe wyzwania dla działalności edukacyjnej w szkole, „Wychowanie na co Dzień” 2007, nr 7-8, s. 7.
4. Pięta J., Pedagogika czasu wolnego, Warszawa 2008.
5. Kwilecka M., Czas wolny dzieci i młodzieży, [w:] M. Kwilecka (red.), Bezpośrednie funkcje rekreacji, Warszawa 2006.
6. Izdebska J., Czas wolny dzieci miejskich i wiejskich, [w:] K. Przeclawski (red.), Czas wolny dzieci i młodzieży w Polsce, Warszawa 1979.
7. Wujek T., Praca domowa i czynny wypoczynek ucznia, Warszawa 1969.
8. Jodłowska B., Pedagogika czasu wolnego – utopia czy konieczność, {w:] B. Jodłowska (red.), Dziecko w kręgu wychowania, Kraków 2002.
9. Czanota E., Rodzina a czas wolny dzieci i młodzieży, {w:] K. Przeclawski (red.), Czas wolny dzieci i młodzieży w Polsce, Warszawa 1978..
10. Kamiński A., Funkcje pedagogiki społecznej, Warszawa 1980.

2. Artykuły z czasopism

1. Denek. K., Pedagogiczne aspekty czasu wolnego, „Lider”2006, nr 12.
2. Inerowicz P., Rola pozalekcyjnych zajęć sportowo – rekreacyjno- turystycznych w zagospodarowaniu czasu wolnego uczniów, „Lider” 2000, nr 9.
3. Słupik S., Czas wolny dzieci i młodzieży, „Polityka Społeczna” 2004, nr 9.
4. Denek K., Pedagogiczne aspekty czasu wolnego, „Lider” 2006, nr 12.
5. Taboń S., Wpływ rodziny na wykorzystanie czasu wolnego, „Życie Szkoły” 2002, nr 3.
6. Jatulewicz E., Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży, „Dyrektor Szkoły” 2008, nr 4.